

M. PAULI JUUSTEN,

EPISC. QUONDAM AB.

CHRONICON EPISCOPORUM
FINLANDENSIIUM,

ANNOTATIONIBUS ET SYLLOGE MONU-
MENTORUM ILLUSTRATUM.

CUJUS

PARTICULAM XXXV,

CONS. FAC. PHILOS. R. ACAD. ABOËNSIS;

PRÆSIDE

M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,

ELOQV. PROFESSORE REG. ET ORD. R. ACAD. LITT. HUMAN.

HIST. ET ANTIQVITT. MEMBRO,

Publicæ bonorum censuræ submittit

JOHANNES PETRUS SKOG,

Stip. Wahl. Ostrobotniensis,

IN AUDITORIO MAJORI die XIV Maji

A. MDCCXCIV,

Horis ante meridiem consvetis.

ABOË, Typis FRENCKELLIANIS.

THESES RESPONDENTIS

Thesis I.

Qui existentiam Dei ex consensu gentium demonstrare instituant, longam & difficilem viam, pro brevi & plana, ingrediuntur.

Thesis II.

Qui Mythologiam Græcam Historice explicari jubentes, interpretationem ejus Physicam & Moralem prorsus rejiciunt, contra manifestissimam pugnant veritatem.

Thesis III.

Egregium fuit Aristotelis responsum, qui rogatus quid ex Philosophia lucratus fuisset, *Hoc*, inquit, *ut injussus ea faciam, quæ plerique per legum metum faciunt.*

Thesis IV.

Bene de Grammatica dixit Lutherus: *ulciscitur contemptum sui.*

Thesis V.

Cum tristis doceat experientia, neque Juramentorum vi, per summum Deum a jurantibus agnitus factorum, homines pravos ad veritatem dicendam semper posse adigi; quid ab hominibus impiis expectari debeat, nullo religionis vinculo ligatis, facile est ad intelligendum.

Thesis VI.

Omnem velle fidem Historicam tollere, hominis quidem est parum sani: sed cum videmus, quam varie non modo rationes factorum, sed facta ipsa, quæ ante oculos fere nostros acciderunt, describi soleant; quanta cautione quantaque diligentia in rebus gestis expendendis exponendisque opus sit, quamque difficile sit munus præclari Historici rite obire, haud difficulter patet.

Thesis VII.

Unde simul liquet, sperari ægre posse, Historiam conditum unquam iri, majus intervallum temporis complectentem, quæ ab omnibus immunis sit erroribus.

gionis arces provinciasque ad partes rebellium, obsequiumque inde R. *Christiani* dolo atque vi pertraxit. Ac licet Præfectorum nonnulli, R. *Carolo* fidi (nomina eorum ignoramus) resistere ausis ejus conarentur, potius se Russis quam rebellibus Regis sui proditoribus sese dedituros minantes (548); a Rege tamen ipso destituti, (549) copiarumque suarum numerum, nulla auxilii spe

Z z z

ere-

p. 196), ad HUITFELDIUM provocans l. c. p. 852: cfr. LAGERBRING l. c. 8 C. 18 §. Sed non diu in hac statione aut his in oris permanferat.

(548) Cfr. LAGERBRING l. c. §. 41, p. 518. Sine dubio a Viburgensibus & Olofsburgensibus, utpote Russorum imperio proximis, hæmina profectæ erant; magis quo principes factionis rebellis a vi sibi inferenda deterrent, quam quod serio consilium desperationis adeo plenum amplecti in animo haberent: cujus consilii impietatem depicuri adversarii queruntur, quod Kong Carl's Fogeder asserere truer dennem med at de alle besefninge ubi Finland (quædam tamen jam in rebellis factionis potestatem venerant!) fuisse æffverantworde til Ryßen oc Hedeninge, apud HUITFELDIUM l. c. p. 868.

(549) Dicit quidem MESSENIUS, *Schond. T. IV p. 15* (quem sequitur v. DALIN l. c. C. 18, §. 3 fin.) de R. *Carolo*: "Suis in Finlandia pressis ab *Erico Axelii*, ferens identidem suppetias." Sed quum hoc neque cum conditione rerum suarum optime consentiat, nec quidquam tale superiores (*Chron. Rhythmicum, Ericus Olai, Huitfeldius, Olaus Petri*) prodant; vereor ne illud ex ingenio addiderit? Cujus fere generis etiam est, quod ibidem scribit, Regem eundem *myoparonibus Svecos infestasse*. Quæ calumnia, exigua ex re nata (cfr. HUITFELDT l. c. p. 872.) æque levis est ponderis, ac R. *Christiani* (suorumque assellarum) asserta, "per nuntios literasque Svecos cærtiores facientis, se certa & fide digna relatione cognovisse, quod Rex *Carolus* ingentem de Prussia parasset exercitum, & intenderet regnum Sveciæ manu hostili, igne vastare & gladio; seque ob nihil aliud venisse, quam ut hanc tantam rabiem & tyrannidem a regno Svecorum avertat & ab omni hostili conservet incurfu." ERICUS OLAI l. VI, p. 205 Ed. Læccen.

erectarum (550), quotide minui videntes, sensim reliquorum sequi exemplum Danoque sese submittere coacti sunt. Viburgum autem, quod pertinacissime fidem suam defendere nitebatur, aperta vi expugnatum fuit (551).

Rebus ita sibi ex voto succedentibus, *R. Christianus* cujus in favorem suscepti omnes hi motus fuerant, reliquo pacato Regno, Finlandiam quoque sibi devincire haud neglexit; præter generalia privilegia, quibus totam ecclesiam clementerque Svecicum ornaverant (552), Episcopo Finlandensi, cujus magnam in his oris auctoritatem haud ignorabat, suæque ecclesiæ, speciales literas protectorias, amplissimis conceptas verbis, impertiens (553).

CONRADUS.

nnn) De viro hoc, magnæ in his terris, suo tempore auctoritatis, patreque *Conradi* Episcopi, legi quædam possunt apud Nob. v. STIERNMANN *Höfd. Minne* II D. MS.

(550) Vid. LAGERBRING l. c. p. 518. Quod MESSENIUS narrat, *Schönd. T. IV* p. 17 (adstipulatorem nactus Nob. v. DALIN l. c. p. 746) "quosdam *R. Caroli* fautores Viburgum Dano eripuisse (a. 1458), nuper ab illo subactum, quod difficulter admodum recuperavit," quamdiu nullius testis antiquioris confirmatur auctoritate, parum habemus certum. Ac difficile omnino est, ubique judicare, quibus & cujus generis nixus auctoribus MESSENIUS quæ de horum temporum gestis narrat, congesserit.

(551) Vid. LAGERBRING l. c. & Auctores quos nuper not. 544 laudavimus.

(552) Horum exemplum, ex *Vet. Reg. Eccles. Ab. Fol. 32 sq.* descriptum, *Fol. Hebdom. Aboënsibus* a. 1789, N:o 17 inferendum curavimus.

(553) Quæ ex *Reg. Eccles. Ab. Fol. 32* descriptæ typisque expressæ legi possunt in *Fol. Hebdom. Ab. a. 1785 App. p. 82*.

)

(

MS. (vid. *Fol. Hebd. Ab. a. 1785 Append. p. 197* [99]); cfr. Nob. UGGLA l. c. p. 346 p. 56. Nomen suum in nostris monumentis scribitur *Henricus Bidz*, *Biidz*, *Bitz*, & *Bytz*. Matrem suam sororem fuisse Magistri *Henrici* (*Magni filii*) primi Archidiaconi Aboënsis, supra vidimus (p. 402 not. 368, cf. p. 403 not. 355): sed ex qua hic gente fuerit, nescimus. Uxorem autem nostri, *Annam* nomine, filiam fuisse *Nicolai Lydikeson*, vetus Genealogia (de qua supra p. 481 not. 488, & p. 221 not. 97) asserit; quod testimonio confirmatur *Henrici Clausson* fratris sui, qui Præpositum, postea Episcopum *Conradum*, sororis filium vocat; ap. v. STERNMAN l. c. (*Fol. Hebd. Ab. a. 1785 App. p. 193*). Anno 1420 *Henricus Bidz* vocatur *Armiger* (*wåpnare*); dignitatem autem Equestrem s. Militarem (*Riddare wårdighet*) a. 1441 in festo Coronationis R. *Christophori* accepisse videtur; a quo anno *Miles* (*Riddare*) in literis vetustis appellatur (554). Ab. a. 1437 *Judex Territorialis* (*Härads höfdinge*) Territorii *Halikoënsis* salutatur; quod munus ad annum usque 1453 administrasse reperitur (555). A. 1456 & sequenti *Legifer* audit *Fennia Australis*

Z z z z

lis

(554) Literæ quibus quidam *Hannus Marcusson* prædium suum *Ättulaby* D.no *Henrico Clausson* vendidit, hoc modo finiuntur: "Tiill thes breffe mera visso ok vitnisbyrdh bider jak årliga men, Här *Henric Biidz*, *Riddare*, *Niels Olafsson* aff *Särkelax*, oc *Matthis Martinson* *Lagman* j *Suderfinne*, hengia theris incigle fore thetta breff a minna vegna, mådhan jak ey hållfuer incigle hæffuer: huilkit scriff. Vuit år j *Stockholm* anno epter Guds byrd MCDXL primo, ipso die beate *Birgitte* &c." *Reg. Eccles. Ab. Fol. 190*.

(555) In *Judicio Supremo Finlandice* a. 1437 die s. *Barnabæ* habito, cui præsidebat R. *Erici* nomine *Nicolaus Olavi de Särkilax*, præsentibus fuisse dicuntur *Sone Sonisson Lagman* j *Nordfinne*, *Mattis Mortensson Laghman* j *Sudersynna*, *Magnus* Episcopus & Capitulum Aboënsis, *Ioannes Kröplin* Præfectus arcis Aboënsis, & sequentes *Judices Territoriales*: "Tuva *Nielsson Härads höfdinge* j *Pikie häradshe*, *Henric*

lis (556). *Inter Regni Senatores* anno jam 1449 comparet (557). *Capitaneus* sive *Præfectus Arcis* ditionisque *Aboënsis* a. 1452 fuisse dicitur (558). Appellavit sese *Militem*

"*Büdz Håradsh. j Haliko håradh, Gregers Andreson Håradsh, j Wemo håradh, ok Jönis Benktsfon Håradsh, i Masku håradh.*" *Registr. Eccles. Aboëns.* Fol. 110 init. In literis de p̄satura Episcopi Aboënsis in Lammais, datis a *Gustavo Laurentii* Præfecto Aboënsi & *Henrico Clausson* Legifero Fennicæ Borealis "j Kumo vid Lamma fors aarom" epter Gudz byrd MCDLIII, in crastino divisionis apostolorum," testantur se jussu R. Caroli causam illam diligenter cognituros, adjunxisse sibi "tessa epterskreffna årliga oc velborna mân, som åra Hr. *Henrich Bitz Riddare, Håredzhöfdinge i Haliko hårede, Bench Lydikson Håradsh. j öffre Satagunt, Olaff Broderfon Håredzh. j Såråmakij, Peder Karpalayn Håredzh. j Masko hårede, Hartika Japson Håredzh. j Wemo hårede, Ragwald Stiwlson Håredzh. j Pike hårede, Julle Hannusfon, Peder Sverdh, Olaff Azurfon, Philpus Joanson, oc Andris Japson, a vapn.*" Ib. Fol. 157.

(556) Literæ quibus quidam *Niclas Riddare* prædium quoddam, pro pecunia mutuo accepta Ecclesiæ Aboënsi oppignorat, hoc modo finiunt: "Thil thessås breff ytermera viffa ok stadfestilse, bidher jac årliga mân, *Herre Henric Büdz, Riddare oc Lagman i Sudherfsune* "Lagsagn oc Mikel Suripå Borgamåstare j Abo, at hångiå sin incigle met" mino egno undher thetta breff, som giffuit oc scriffuat år j Abo, die sanctorum martirum Gordiani & Epimachi (10 Maji) anno incarnationis "Dominica millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto." *Reg. Eccl. Ab.* Fol. 139 fin. Aliarum literarum ab eo ut *Senatore Regni (?) & Legifero Fennicæ Australis* a. 1457 datarum meminit v. STIERNMAN l. c. vid. *Fol. Hebd. Ab. a. 1785 Append.* p. 198. Cfr. etiam HUITFELDT l. c. p. 868.

(557) Cfr. v. STIERNMAN l. c. p. 197, & UGGLA l. c. qui cum appellat *Henric Bitzer*, præeuntibus HUITFELDIO l. c. & HAORPHIO (*App. ad Chron. Rhythm.* p. 156), apud quos scribitur *Henrik (& Henrich) Bitzer*; nescio an accurate ad fidem vett. MSS.? Filium certe suum *Conradum*, ejus nomen similiter apud HUITFELDIO l. c. scribitur (cfr. UGGLA l. c. No 585 p. 60) ipsum aliter scripsisse credas?

(558) Præter Auctoris nostri testimonium, qui certum non prodit

tem in Wik (559). Ante a. 1462 decessisse videtur (460). Filium reliquit (præter nostrum Episcopum) *Ericum Bidz*, patris in munere *Legiferi Austro-Finlandie* successorem (561), cujus plures literæ exstant judiciales annis 1462-

Z z z 3

1464

annum, l. c. tradit v. STIERNMAN a. 1452 nostrum huic muneri præfuisse; nescio quibus nixus monumentis? Eodem anno *Gustavum Laurentii* hanc provinciam administrasse, paullo antea ipse dixerat: quem anno etiam sequente eandem tenuisse, nostra monumenta docent; vid. not. præced. 555. Fortassis igitur post hunc *Gustavum Laurentii* ad illam stationem admotus fuit? Nescio autem cur Auctori nostro, reliquas suas silenti dignitates, hæc *Capitanei Castri Aboensis*, qua nonnisi brevi tempore ornatus fuit, præcipue commemoranda visa fuerit?

(559) Cfr. allatum supra p. 476 indicem *Fratrum Confraternitatis Trium Regum*; ubi cum proxime post *Henricum Clausson*, & ante *Magnum Gren* atque *Ericum Axelii Tott* nomen suum habeatur, noscer hic, & nequaquam nepos suus *Henricus Bidz* junior, intelligi debet. Nob. v. STIERNMAN l. c. vocat eum *Henricum Bidsz fil Nys* (quamvis patrem suum appellasset *Ericum Erici in Wik*); quo jure? haud dixerim. Neque nobis constat, unde habeat quod ibidem addit, insigne ejus fuisse *cymbam* (an legit alicubi *Bât* pro *Bot*?) *nigram in campo albo*; quod ab insignibus filii & nepotis sui prorsus abic.

(560) Ante a. 1467 decessisse, literæ filii sui Episc. *Conradi* supra (p. 445 not.) allatæ extra dubium collocant. Cum vero a. 1462 filium suum *Ericum Legiferi Suderfinlandensis* munere, quod pater suus antea administraverat, ornatum jam fuisse deprehendamus; hunc vivere desiisse, putes. Nob. v. STIERNMAN l. c. nostrum cum nepote suo *Henrico Bidz* juniore, *Legifero Norrfinniae* aperte confundisse, vel hinc patet; ac vel ætas *Legiferi* nostri ultra omnem probabilitatem extensa, virum Nobil. erroris sui admonere debuerat; parens enim Episcopi, quem a. 1489 in *bona* (h. e. *grandi*) ætate decessisse noverat, si a. 1506 adhuc judicia solennia exercuit, plus quam C annos natus inueneri tamen suo præfuerit necesse, est, &c.

(561) Non sine causa suspicor hunc (patrem *Henrici Bidz* junioris) fuisse qui sese scripsit *Ericum Henrici* (non *Erici*, in quibus librarii facile aberrarunt, cf. supra p. 481 not. 448) *in Wik*, quemque per errorem Nob. v. STIERNMAN l. c. p. 198 patrem fuisse autumat *Henrici Bidz senioris*? In *Schemate* autem *Geneal.* supra (p. 221 not. 97

1454 datæ (562); quique filium habuit *Henricum Bidz* juniorem, *Legiferum Norrfinniæ*, & *Canutum Bidz* cæterum nobis ignotum (563). De illo dicit Nob. UGGLA l. c. N:o 633 p. 65: *Hen-*

& p. 481 not. 448) commemorato, idem hic *Ericus*, frater *Conradi* Episcopi, manifeste confunditur cum filio *Henrico*, qui male *Eric* (scribi n. debuit *Henric*) *Wiße til Wiß* dicitur.

(562) Ex. g. "viterligit skall allom vara, --- at then tiidh jak *E-rich Bidz*, *Lagman j Suderfinne*, tingh hiolt met almogaa j Lund sokn, j årligh ok vålborns manz närvaru, Hår Cristiårn Benktsfons, "Riddare i Salistha ok Hôuidzman pa Abo, ok flerå goda manna närvaru, anno D:ni MCDLXII, pa S:cti Tomas affthom de Haquino (A "quino)" &c. *Reg. Eccles. Ab. Fol. 214*. "For allom them --- ken- "nes jak *Ragval Stywlfon* Heredzhôffdinge j Pike Håredhe, ath arum "eptet Gudz byrdh MCDLXIII, förste tisdaghen j fulle wikw fasto, "höllo årlige men, *Eric Bidz*, *Lagman j Suderfinne* lagfagu, ok *Hars-tik Japfon* *Lagman j Norfynne* lagfagu, landzting j Abo met almo-ganom aff Osterlandh, j närvara verdeligh Herre och andelighen fa- "der Biskop *Korth Bidz*, met Gudz nadh Biscop j forda Abo, Herre "*Birger Trwelle*, Riddere oc Hôfuidzman pa Abo" &c. *Ib. Fol. 125*. Exstat præterea vidisse literarum D:ni *Karoli Ulfson* Militis de Tofftom (cfr. supra p. 392 not. 352) ab hoc eodem *Erico Bidz*, *Legifero su-derfinniæ*, & *Ragvaldo Stigulfsen* Armigero (a vapn) Judice Territo-riali Pikifensi consignatum, quod scriptum dicitur "uppa Kusto, ipse die beati Ypoliti Martiris (13 Aug.) anno Domini MCDLVI:o" (*Reg. Eccles. Ab. Fol. 162*). Hanc anni notam ut mendosam putemus, cogunt nos laudatæ a Nob. v. STIERNMAN (l. c. p. 198) literæ patris sui *Henrici Bidz*, sequente anno 1457 datæ, ex quibus hunc hoc anno vixisse adhuc & munus Legiferi Suderfinlandensis administrasse, efficitur! Nisi aut anni notam aut nomen Legiferi (*Henric* pro *Eric*?) ille male legit? Diligentiam non maximam in his literis recensendis adhibuisse, & Regii Senatoris titulus (nisi hunc temere STIERNMANNUS de suo addidit?) in literis judicialibus contra morem nomini suo adscriptus, & nomen Paræciæ *Kerpis*, manifeste vitiosum, prodere videntur? Nam quod ad literas ejusdem patris sui, die 10 Maji ejusdem anni datas (supra p. 544 not. 556), nihil impedit, quominus intra tempus trimestre, & mortuus fuerit & filium habuerit in munere successorem?

(563) Utriusque nomen occurrit inter *Militares* & *Armigeros*

"*Henric Ericsson (Bitze)*, til Wik, Riddare, Höfvidsman
 "på Åbo slott 1480-1485, Lagman i Norra-Finne Lag-
 "saga 1490-1499" (564). Quibus addimus, nostra monu-
 menta sententiam exhibere judicalem, ab eodem ut *Le-
 gifero Fenniae Borealis* adhuc a. 1501 perscriptam (565);
 quod munus eundem a. 1489-1506 administrasse, Nob.
 v. STIERNMAN significat (566). Sed ad res patris sui E-
 piscopi *Conradi* persequendas properamus.

Magistri nomen ex *Academia Lipsiensi*, initio hujus
 seculi condita (567), quam, ut etiam propiorem, nostros
 juvenes Pragensi praeferre coepisse, mirum non est, Au-
 ctor

qui Confraternitati trium Regum sese adjunxerunt; vid. supra p. 477;
 ubi post *Canutum Bida* excidit, nescio quomodo, *Henricus Bida* (junior
 ille scilicet), cujus igitur nomen est adjiciendum.

(564) In nota subjecta (ex *HABORFIO* l. c. p. 367) docet, eum
 ut R. Senatorem ultimo illo anno (1499) nomen suum literis subscri-
 pisse quibus Principi *Christiano* (R. *Johannis* filio) jus Patri suo in
 Regno succedendi tribuebatur. Quod autem de insignibus ejus addit:
Förde en Hjort i wapnet, och fyra nedstuckna Pilar på Hielmen, vereor
 ne in illa re titubatum sit, & *Caper*, cujus hac gens figuram in armis
 suis gestabat, male effigatus, pro *Cervo* habitus?

(565) Literis quibus *Åke Jopson*, Armiger, praedium suum *Korva-
 la* (Parociae *Sagu*) Archidiacono *Magno Laurentii* vendidit, talis sub-
 scriptio adjecta est: "Til huilkis breff mere vifso ok batre bevarningh
 "bidher iach verdugh fader Lawrens Swripå, Electus i Åbo ok meiningh
 "Capitulum, Hr. *Henric Bida* Lagman i Norra Finlandh, Magnus
 "Frille Fowgte på Åbo Hws, ath hengie theres incigle wpunder thette
 "breff met mith egith: Hwilkit (giffuit) ok scriffuit år i Åbo aarum epter
 "Herrens byrdh MDI:o vpa X:m Riddere dagh" *Fol. Eccles. Ab. Fol. 276.*

(566) L. c. Licet per errorem avo suo *Henrico Bida majori*, hac
 omnia adscribat; cf. supra p. 545 not. 560. Literas tamen ipsas, aut
 monumenta, quibus hac confirmantur, non laudat.

(567) A. 1409, post turbas vehementes Praga exortas,

actor noster eum reportasse docet; ante vero quam Sedi admoveretur Episcopali, *Præpositum Aboënsē* fuisse, quod addit, id alia quoque monumenta nostra extra dubium ponunt: quo loco cur verba *ad tempus* inseruerit (si quidem ab Auctore ipso profecta sunt (568)?), existimare nequimus; nam per totum decennium illi præfuisse muneri videtur (569)?

Senis (*Senæ*) autem apud minores consecratum fuisse, omnes nostri docent Codices; ita ut, quale exemplum MESSENIUS secutus sit, qui ibidem apud *Bernardinos* factum fuisse, asserit (570), conjicere nequeamus (571).
In

(568) Nam absunt a Codice Bibliothecæ Acad.

(569) Ut proximus nostri in munere Episcopali antecessor *Olavus*, Archipræpositi dignitatem statim a morte M. *Friderici Trast* accepit (sicut nuper didicimus p. 536 not. 537); ita verisimile est, post *Olavum*, nostro eandem, non minus quam deinde Episcopalem, mox fuisse delatam? Quamobrem ab a. 1450 ad a. 1460 munus Archipræpositi administrasse, videtur? Quod enim RHYZELIUS (in vita nostri) asserit, eum anno demum 1451 Magistri honore fuisse decoratum, illud donec argumento aliquo demonstratum fuerit, probabile haud judico. Annis certe 1455 & 1459 Præpositum fuisse reperimus: illo literas *Johannis* (*Jöns*) *Spora* Armigeri, quibus is prædium suum *Loppis* Parœciæ *Pemar* Ecclesiæ Cathedrali oppignoravit, sigillo suo appenso confirmavit (*Reg. Eccles. Aboëns.* Fol. 128); hoc testamentum Dni *Arvidi Clausson* similiter sigillavit. (vid. supra p. 434 not. & p. 456 not.). Sed anno jam 1453, in testamento *Henrici Clausson*, Archipræpositum salutarum, docet Nob. v. STIERNMAN l. c. (*Fol. Hebdom. Aboëns.* a. 1785 *Append.* p. 193); ut & a. 1457 nomen suum inter aliorum nomina Optimatum Fennicorum compareret, qui R. *Carolo* repudiato, *Christiano* fidem suam addicebant, Vid. HUITFELDT l. c. p. 868.

(570) *Chron. Episcoporum*, in vita nostri, & *Schond. T. X* p. 20.

(571) Mirum autem in modum allucinatus est WEXIONIUS *Epit. Descrip. Sveciæ* L. X. C. XI, (licet MESSENIUS *Chron. Episcoporum*, ante

In *Ms. Palmisköldiano* hic locus adeo difficilis lectu est, ut vel *denis* apud *imaves*, vel *die apollinaris*, facilius quam *Senis* apud *minores*, inde haurias? Rev. RHYZELIUS nostrum non modo apud *Bernardinos Senenses* (572) consecratum, sed eorum etiam *Abbatem* fuisse, cum *doni*, *opera cognatorum suorum* *Episcopus* eligeretur, confidenter narrat; illamque *Abbatis* dignitatem sibi comparasse addit, curiæ Romanæ favore adjutum, quem, post *Magistri* nomen Lipsiæ a. 1451 meritum, in Italiam profectus, conciliare sibi noverat. Quæ omnia unde hausta sint, divinare non possumus; falsa autem esse, testimoniisque expressis cum Auctoris nostri, tum aliorum monumentorum repugnare, certum est (573).

Inter gesta *Episcopi* nostri Auctor primo loco recen-
set, quod *Conventum Vallis Gratiæ* confirmavit (574), &
personas ejusdem Conventus sub perpetua clausura inclusit.
Quam rem ita explicat MESSENIUS, ut scribat: "1462 Na-
dendalenses utriusque sexus coenobitæ, a Mag. Conrado
"solemniter inaugurati, sub perpetuam in diversis monaste-
riis introducuntur clausuram" (575). Ubi, quod in di-

A a a a

ver-

"oculos haberet) scripsit: "In Italia apud Bernardinos jam senex cum
"a Pio 2 Episcopus est consecratus."

(572) MESSENIUM imitatus (*Chron. Rhythm. Finl.* p. 37) scribit
3 *Senis*.

(573) Cfr. supra p. 548 not. 569. Unde aperte patet, *Conradum*
nostrum ex Archiprapositura ad Episcopatum ascendisse; illius autem
muneris a nostro administrati mentionem RHYZELIUS plane præterit,
ut *Abbatis* stationem in Italia assignare ei posset.

(574) An reformavit? *Fragmentum Palmisköldianum* habet *consym-*
navit; nec illud absurde.

(575) *Schond.* T. X p. 20. Tomi autem IV p. 20 dicit: "Atque
cum Monasterium, in Finlandia Nadendalense - - - jam ad fastigium

versis monasteriis cœnobitas utriusque sexus inclusisse Episcopum dicit, inopinatum nobis visum fuit, cum de Monasterio *Ordinis Birgittini* sermo esset; qui Ordo, quam acriter pro combinatis Cœnobiis (quale etiam fuisse Nâdendalense constat) contra adversariorum suorum molimina pugnaverit (qui Sorores & Monachos ubique separandos urgebant, ne ut hætenus intra eosdem muros, licet diversis clausuris, cohabitarent), MESSENIO ignotum haud fuisse sciebam (576). Ofr. *Diav. Wazstenens.* p. 64 (A. 1422) & p. 70 sq. (A. 1428); inprimis autem a CELSE *Apparat. ad Hist. Sveogoth.* S. I. p. 176 sqq. N.º 38, 39, 43, 48, & p. 182. N.º 8; vid. etiam LAGERBRING *Sv. R. Hist.* IV D. 6 C. 15 §. Deinde, tum demum (a. 1462) cœnobitas *solemniter inauguratos* fuisse, an accurate dictum sit, dubitari potest. Veram certamque totius negotii rationem luculenter tradit *Diarium Wazstenense*, p. 119 (ad a. 1462), hæc verba habens: "Feria 3^a ante Oct. Ascens. Domini exiverunt fratres nostri, videlicet confessor fr. Magnus. fr. Richardus & fr. Magnus Haquini laicus ad Finlandiam, ad monasterium nostri ordinis Vallisgratiæ *reformandum*, & ad reducendum personas ibidem ad veram observantiæ regularis sinceritatem, & ad inclusionem, quod & factum est. Nam prædicti fratres per totam illam ætatem ibidem morabantur, personæ nas-

"esset perductum, Conradus provinciæ Antistes, XIII Augusti (a. sc. 1462), præfente Ordinis Generali Confessore Magno, cœnobitas utriusque sexus *inauguratos, illic primum introduxerat.*" Credas illum monumentum aliquod nobis non visum ante oculos habuisse, unde ipsum etiam diem inaugurationis didicerit? Episcopum vero non tam cœnobitas nunc demum in Monasterium primo introduxisse, quam ad severiorem vitam regulis ordinis magis conformem adduxisse, ex *Diarii Wadstenensis* verbis mox afferendis, palam est.

(576) Vid. *Schond.* T. III p. 51, ad a. 1428.

"nas monasterii ejusdem ad regularem observantiam re-
ducendo, ac easdem cum eorum episcopo, Dn. Conrado A-
boënsi, super nonnullis causis & litibus, quæ inter eos
vertebantur, concordando (577), & tandem ad perpetuam
inclusionem secundum instituta regulæ S. Salvatoris fina-
liter deducendo." Qua in re nihil nobis mirabile oc-
currit, nisi tam sero hoc consilium fuisse perfectum.

Sacellum porro Omnium Sanctorum (cum suo Altari)
in Ecclesia Aboënsi sub eo, h. e. hujus Episcopi tempore,
erectum fuisse, Auctor narrat; quod suis eum impensis
fecisse (pā egen b festned) RHYZELIUS addit, auctoritate
Chronici nostri rursus sprete, ubi summatum in hoc insti-
tutum impensorum præcipua laus *Magno Nicolai*, tum
Præposito, atque *Conradi* nostri etiam in Episcopatu suc-
cessore, disertis verbis (in vita ejus) tribuitur; ut mox
videbimus. Factorem tamen hujus consilii liberalem, i-
psam quoque Episcopum fuisse, ex additis novæ Capellæ,
etiam vestigialium Episcopatum impendio redditibus, de
quibus ibidem Auctor commemorat, satis apparet.

n n **) Novum hoc Altare, simul cum XI aliis in
Ecclesia Aboënsi, uno eodemque die Episcopum nostrum
consecrasse, ubi Auctor significasset, addit: *ante illud tem-
pus Altare Corporis Christi per totam diocesin Aboënsensem u-
nicum & solum consecratum* existisse: quæ fatemur esse
nobis inexplicabilia. Quomodo enim existimabimus, per
tam longum tempus tot fuisse Episcopos permisuros, ut
per totam Diocesin in altaribus non consecratis sacra per-
ficerentur? Nisi hoc loco vocabulum *consecrandi* singula-
rem aliquam habet significationem? (578) Quod iis ex-

A a a a 2

cutien-

(577) Cfr. supra p. 485 (leg. 487) not. 22).

(578) Apud Dn. DU CANGE, voc. *Consecrare* legitur; "*Dedicat*

entendum relinquimus, qui mysteriis cultus Romano-Catholici, nobis parum cogniti, initiati fuerint. *Fragmentum Palmisköldianum* hic nihil juvat, ubi eadem fere verba leguntur: "Sub eo capella omnium sanctorum in ecclesia Aboensi de novo erigitur, & ipse memoratam capellam & undecim altaria in ipsa ecclesia uno & eodem die *dedicavit*, ita quod ante illum diem altare corporis Christi per totam diocesin unicum & solum consecratum habebatur." Ex iis quæ supra (p. 459 not. 405) disputavimus, præterea patet, præter novum hoc Altare, & altare Corporis Christi (de cujus singulari consecratione nihil in superioribus Auctor prodiderat), *XIV alia in Ecclesia Aboensi* hactenus condita & dotata fuisse, quæ tempore Reformationis Ecclesiæ Fennicæ suis adhuc & redditibus & Præbendis prædita superfuisse deprehendimus (579). Cur igitur hæc non omnia jam *consecraverit* Episcopus, sed *unum* præterierit, plane nescimus. &c. (580).

nnn) Cho-

"Pontifex atrium, templum, tabulam altaris. *Dedicare* enim est locum Deo offerre, benedicere & sanctificare. *Consecrat* autem Episcopus utensilia Ecclesiæ. -- Ea enim tantum *consecrat* quæ a communi usu in cultum Divinum separantur." Sed inde nobis, ad locum nostrum explicandum, parum subsidii proficiscitur.

(579) Testante *Libro Veteri*, de quo nuper p. 536 not. 539 (cf. supra p. 315 not. 243, & p. 474).

(580) Ritus quidem omnes & ineptias in *Consecrandis Altaribus* observandas fuscè explicat DURANDUS in *Rationali Divinor. Officiorum* L. I C. VII; (Cfr. LÖHMERT *Sus Eccles.* L. III. Tit. 40, §. 19--32); sed ad nostrum tollendum dubium, neque inde opis aliquid necti sumus. Cæterum hujus nostri tempore Episcopi *Indulgentias* comparatas adhuc fuisse Altari S. Catharinæ (superiori jam condito seculo, vid. supra p. 351 & 361) a V Cardinalibus impertitas, apographon docet ipsarum literarum (quod servatur in *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 173), quarum inscriptio talis est: "*Elauus* tytuli sancte *Praxedis*, *Jacobus* tytuli sancte *Anastasiæ*, *Johannes* tytuli sancti *Laurentii in Damaso*,

n n n) *Chorales* antea *sex* in Templo Aboënsi ministrasse, supra Auctor significaverat (p. 19); quibus *quatuor* ab Episcopo *Magno* Tavaſt additos fuiſſe, ibidem docuit. Duobus igitur jam ab Episcopo *Conrado* adjunctis, numerus eorum ad XII excrevit. De his hominibus eorumque officio & stipendiis quædam supra attulimus p. 273 ſq.

Cameterii Aboënsis inſtaurati laus, quæ Episcopo noſtro, ab Auctore tribuitur; aræ Templum circumdantis Cathedralæ (in monticulo exſtructum) complanandæ arenaque complendæ, nec non muro ad ſubitum aſſultum
A a a a 3 re

"& *Gerardus* tytuli ſanctæ Sabine, ac *Ludovicus* tytuli ſanctorum *Petri & Marcellini*, miſeratione Divina Sacriſte (Sacroſanctæ?) Romane Eccleſie Presbiteri Cardinales, Univerſis Chriſti fidelibus &c. --- Cuius pientes igitur, ut Altare ſanctæ Katherine ſitum in eccleſia Aboënsi, in quo ut accepimus, ſingulis feriis quedam miſſa ſolet annuatim ſolemniter decantari, congruis frequentetur honoribus, --- libris, calicibus & aliis ornamentis eccleſiaſticis decoretur, --- fidelibus --- qui in reſurrexionis --- Jeſu Chriſti & penthecoſtes, ac ſancti Henrici Episcopi & ejusdem ſanctæ Katherine virginis & martiris feſtivitibus, a primis vesp̄is uſque ad ſecundas vesp̄as inclusive ipſum altare devote viſitaverint & --- manus porrexerint adjutrices, --- Nos Cardinales preſati & quilibet noſtrum, ſingulis feſtivitibus preſatis, quibus id fecerint, C dies de iniunctis eis penitentiis --- relaxamus, --- Datum Romæ in Domibus noſtris anno a natiuitate Domini Milieſimo quadraſeſimo (quadringenteſimo) ſexageſimo quinto Indictione tertia decima, die vero vicesima menſis Auguſti, pontificatus Pauli --- ſecundi anno primo." Cum nullam harum mentionem faciat Nob. A. CELSE (*Apparat. ad Hiſt. SveoGoth.*), commemorandas eſſe duximus. Nomina autem Cardinalium, in noſtro exemplo corrupta, duce CIACCONIO (*Vitæ & res geſtæ Pontificum Rom.* &c. T. I p. 1073 ſq. ita corrigenda ſunt, ut pro *Elavo* ſcribi debeat *Alanus*; pro *Johanne*, *Ludovicus* (*Scarampus de Mediarota*); pro *Gerardo*, *Berardus* (*Hernulus*); *Jacobus* autem eſt *Jac. Thebaldus*, & *Ludovicus* is qui de *Alibreto* fuit nominatus.

repellendum apto cingenda (581), ab eo præstitam spectat operam: cujus etiamnum, post tot perpeſſas calamitates tactasque rerum & conſiliorum commutationes, manifeſta veſtigia egregiaque conſpicienda ſuperſunt monumenta. *Ædificia publica, Schola ſc. Cathedralis, Templum Germanicum* (nunc *Palæſtra, Gäßſaſen*) cum veteri *Campanario*, (quibus nunc *ædes Bibliothecæ Academicæ ſuperſtructæ ſunt*), *Atria ſ. Auditoria Academica* (quæ cui uſui primum *exſtructa fuerint*, non conſtat (582)), *Ædes* quas

(581) *Ipla ſtructura Muri & Portarum, quarum duæ adhuc verſus austrum & forum urbis primarium ſitæ, veteri forma conſpicuæ habentur, non modo fornacibus obtectæ, ſed domo etiam exigua duabus harum impoſita, vigiliisque, ut videtur, ſtationi deſtinata, ornata*) hoc conſilium ſatis demonſtrat. Ab occaſu, ubi *Schola Cathedralis hodiernæ ædes deſinunt, murus ſolidus e ſaxo ſtructus, ſeptentrionalem cœmeterii partem cingit, ad ortum uſque porrectus, ubi Uſtrina Templi Cathedralis occurrit. Quod ſolum cœmeterii hæc parte elevatius, inſigniter ſuper vicinam eminet planitiem, (quæ palus olim fuit, unde minus igitur periculi erat metuendum); murus ille ſimplex, ſatis deſenſionis promittere videbatur. Ab oriente vero ad austrum atque porro ad occaſum, ſolum cœmeterii declive ſenſim ſeſe demittebat, vicinæ tandem ſeſe æquans planitiei; quare hanc dimidiam partem muri, per quam omnes introitus in cœmeterium patebant, quamque omnes portæ (olim quatuor omnino) ſpectabant, propugnaculi inſtar, ædificiorum (quorum meminimus) mole interrupti, ex laterculis conſtrui viſum fuit, foraminibus pro tormentis varii generis adhibendis pertuſum: ac inprimis ea pars quæ inter Uſtrinam & *Ædes Academicas* hodie interjacet, utpote exteris ſitu humilior, diligentius fuit munita. Cfr. SAM. JUSTANDRI *Orat. de quibusdam Antiquitt. Abogicis* (Ab. 1679, 4:o) p. 7, & DAN. JUSLENI *Diſp. Abba Vetuſ & Nova* (Ab. 1700, 8:o) p. 13 ſq.*

(582) Nullum licuit nobis reperire in monumentis noſtris veſtigium, vel temporis quo *exſtructæ*, vel conſilii cui dicatæ primum fuerint. *Cellæ ſubterraneæ & fornices*, quibus inſtructas ab initio fuiſſe videmus, totaque ſtructuræ ratio offendunt, non *Academix* demum aut *Gymnaſii* hic conditi tempore *ædificatæ fuiſſe*, ſed *ætate eſſe*

quas fama fert Scholæ Aboënsi quondam fuisse dicatas, (583) (in quarum locum jam successit Laboratorium Chemicum, cum Theatro Anatomico, &c.) muri locum ab ea fere parte quæ inter Occasum & Orientem interjacet, subinde occupantia, habentur; quorum antiquiora illa ad hanc usque ætatem si referimus, non putamus nos a veritate aberrare.

o) Plurimas *Ecclesias lapideas* ejus tempore per totam diocesin fuisse erectas, cum Auctor noster doceat (quæ hætenus ligneæ pleraque fuerunt); hoc illos, qui in templorum diversorum lapideorum ætatem, per Finlandiam olim ædificatorum inquirere voluerint, admone-re debet, ne sine idonea causa, pleraque eorum hoc ævo vetustiora statuunt.

Caterum, Ecclesiarum etiam numerum, amplioribus parce-

superiores. Scholæ Aboënsi, ævo Papistico inservivisse, significare videtur l. c. JUSTANDER; sed & judicium prodit exiguum, & tantam rerum ignorantiam, ut ejus testimonio tribui vix quidquam possit, obscurius etiam atque confusius literis consignato.

(583) Minus autem verisimilem hanc esse famam, nescio unde natam, vel domus hujus (quæ portæ, fornice tectæ, olim superstructa fuit) magnitudo docere debuit: angustior enim fuit, quam ut illi usui inservire posset. Rectius JUSLENIUM disputare puto, qui l. c. "Apud eam (*Ufirinam*) ad ortum, pars ejusdem muri in eximiam altitudinem erecta propugnaculi ferme refert speciem: eodem enim penitus modo facta est, ---; non parum augetur opinio, propter hostium incursionem esse extructam, ut ibi machinæ, quæ eo tempore in usu esse potuerint, collocarentur, iisque impediri quirent illi & ab urbe arceri: adeo quod superius etiam sub laqueari porticus sit & domus adjuncta, tanquam vigilum habitaculum, postea ædituorum hospitium." Scholæ igitur inservivisse, non putavit. Hodie, domo illa & magna muri vicinæ parte diruta, portaque magis versus austrum remota atque aperta, hujus operis parum superest, quod tamen dum maneres oculis lustravimus;

paröccis dividendis, ubi multitudo, incolarum latius creverat, his temporibus auctum fuisse, monumenta docent (584).

De

(584) Sic, non diu ante a. 1477 Paröcciam *Ijo* a Paröccia *Kemi* Ostrobotniæ borealis fuisse separatam, ex literis Episcopi anno nuper commemorato datis discimus, quas (e *Reg. Eccles. Ab. Fol. 59* descriptas) exhibent cum MATHESIUS *Disp. De Ostrobotnia* p. 37, tum *Fol. Hebd. Ab. a. 1784* N:o 13. Similiter Ecclesia *Ackas* Tavastiæ a. 1483, per hunc eundem Episcopum separata fuit ab Ecclesia *Säxmäki*, demonstrantibus hoc literis ejus, dicto anno datis, quas inserendas curavimus *Folius Hebd. Ab. a. 1774* N:o 5; quod autem exemplum earum tum nacti eramus, minus accurate descriptum, diligentius descriptas (ex *Reg. Eccles. Ab. Fol. 15* sq.) hoc loco subjungemus. "Vy Kort met Gudz nadh biscop j Abo görum allom viherligit, swa epsterkomandom som nw liffwandom, at arum epter Gudz byrdh MCD-LXXXIII, j the dagha vj Prestemot hullom j Abo met vort älskelige Klärkerij, komme for ofs nogre merkelige ok utualde bönder aff Ahas fokn, huilkin som hauer aff alder legat vnder Säxmäki, huilke bönder som vore vffende aff mene Akas fokn, och vore högeliga begyrende, aff ofs och vore älskelige Capitulo en asytiande Klärich viidh theres Kirkio Akas, besynnerliga fore stoor siälevadhe schutdh, som framlidhne theris fränder lidhit haffde fore prestemistningh, huilken ale for siarre from them bodde. Epter swadane theris store begärelse, som vj formerkie kwnnom at them thet högeliga behoff giordis, sandom vi tiil them aff Akas nogre vore godha clericke ok lekmen, som äre Htr Jop i Hollola, Htr Oleff i Wonå, Htr Oleff i Janackala, Htr Oleff i Haw, Htr Jöns i Kyro, Kirkiherre; Lekmän; Lauris Talraynen, Jöns Olaffson, Laris Ylhaynen, Olaff Reko, Lauris Nilsson, Abraham i Fittila, Bertil Staffan, Caupi Pipa, Mattis Löpare, Philippus Ottesson och Olaff Sontwla, vifoknis och främande goda bönder, tiil at see, skodha och offnerväghia om prestens satrij j Akas oc om tefs tillighwr, aker, äng, skog, utmark och om all androm laglighet, som bönder plåga göra syne Kirkiherren her i landit, som laghen vtuifor, Thenne sama forscripne gode cläricke ok bönder beskodde for de prestesfäthe; ok funno at clericcker kwnno ther vel vara, som ther oc behoff giordis. Thy haffuom vi nw, met vore älskelige Capitulo samrickio them skickat en asytiande clärich, Htr Lauris Perko, och quitat forne Akas kirkio och foknins inbighiare vndan Säxmäki her epter tiil evigh tiid, och nw met thetta vort breff quittom och lösom